سرآمد اقتصاد

یکشنبه- ۲۴ آبان ۱۴۰۵- سال دوازدهم- شماره ۲۶۳۵

پژوهش

طراحی مبدل جدید برای افزایش بهره‌برداری از انرژی‌های تجدیدپذیر دریایی



پژوهشگر دانشگاه صنعتی امیرکبیر با طراحی و ارزیابی یک مبدل جدید انرژی موج از نوع جاذب نقطه‌ای چرخان، نشان داد که استفاده هم‌زمان از حرکت عمودی و چرخشی امواج می‌تواند میزان انرژی استخراج‌شده را در مقایسه با حالت صرفاً چرخشی حدود ۵.۹ برابر افزایش دهد.

به گزارش اقتصادسرآمد، سیده مریم احمدی موسوی در قالب رساله دکتری خود با راهنمایی مرتضی کلاهدوزان در دانشگاه صنعتی امیرکبیر، پژوهشی را با عنوان «تحلیل هیدرودینامیکی جریان در اطراف مبدل‌های انرژی جاذب نقطه‌ای» انجام داده است.

احمدی موسوی با اشاره به ظرفیت بالای امواج دریا به‌عنوان یکی از پایدارترین و پاک‌ترین منابع انرژی طبیعی، گفت: انرژی موج به دلیل ظرفیت و چگالی انرژی نسبتاً بالا می‌تواند نقش مهمی در تأمین انرژی پاک آینده ایفا کند، اما پایین بودن بازده مبدل‌های انرژی موج و محدود بودن توان برداشت‌شده از حرکت امواج، از مهم‌ترین چالش‌های این حوزه به شمار می‌رود.

وی با تشریح نوآوری این پژوهش، افزود: در این مطالعه، ایده‌ای نوآورانه برای افزایش انرژی قابل استحصال از امواج ارائه شده است که بر طراحی و بررسی یک مبدل انرژی موج جدید از نوع جاذب نقطه‌ای چرخان استوار است. این سامانه قادر است به‌صورت هم‌زمان از حرکت عمودی و حرکت چرخشی ناشی از امواج، انرژی استخراج کند و برخلاف اکثر سامانه‌های متداول که تنها از یک نوع حرکت بهره می‌برند، با استفاده هم‌زمان از دو حرکت مکمل، میزان انرژی قابل استحصال را به‌طور قابل توجهی افزایش دهد.

این پژوهشگر با اشاره به ارزیابی عملکرد این مبدل در دو بخش آزمایشگاهی و شبیه‌سازی عددی، اظهار کرد: در بخش آزمایشگاهی، مدل فیزیکی مبدل در یک فلوم موج تحت شرایط مختلف مورد بررسی قرار گرفت. نتایج نشان داد که فعال بودن هم‌زمان حرکت عمودی و چرخشی موجب افزایش پاسخ‌های دینامیکی و نیروی قائم اندازه‌گیری‌شده وارد بر مبدل و افزایش سرعت چرخش آن می‌شود. همچنین میزان انرژی استخراج‌شده در این حالت حدود ۱.۱ برابر بیشتر از حالت صرفاً عمودی و نزدیک به ۵.۹ برابر بیشتر از حالت صرفاً چرخشی بود که بیانگر تأثیر قابل توجه ترکیب این دو حرکت در بهبود عملکرد مبدل‌های انرژی موج است.

وی درباره بخش شبیه‌سازی عددی این پژوهش نیز گفت: یک فلوم موج عددی سه‌بعدی با استفاده از نرم‌افزار اپن‌فوم توسعه داده شد که در آن تولید و جذب فعال موج در مرزهای محاسباتی انجام می‌شود. این روش ضمن کاهش پیچیدگی مدل، پایداری محاسبات را نیز افزایش داد. همچنین با شبکه‌بندی پیچیده متحرک و ریزسازی موضعی در نزدیکی سطح آزاد آب و بدنه مبدل، رفتار جریان آب با دقت بالایی شبیه‌سازی شد.

احمدی موسوی افزود: مقایسه نتایج شبیه‌سازی با داده‌های آزمایشگاهی نشان داد که مدل عددی می‌تواند پارامترهای اصلی مورد بررسی، از جمله تغییرات سطح آزاد آب، جابه‌جایی مبدل و نیروهای هیدرودینامیکی را با توافق مناسبی بازتولید کند. در موارد ارزیابی‌شده، اختلاف نتایج عددی و آزمایشگاهی کمتر از ۱۰ درصد بود که نشان‌دهنده اعتبار قابل‌قبول مدل در محدوده شرایط بررسی‌شده است.

وی ادامه داد: بررسی میدان جریان اطراف مبدل نشان داد که نوع حرکت مبدل بر نحوه شکل‌گیری و تحول ساختارهای گردابه‌ای اثر می‌گذارد. در حرکت قائم، گردابه‌های ایجادشده در مجاورت بدنه عمدتاً کوتاه‌عمر بودند؛ درحالی‌که حرکت دورانی ساختارهای گردابه‌ای نسبتاً پایدارتر و متأثر از دوران ایجاد کرد. در حالت هیبرید نیز برهم‌کنش حرکت قائم و دورانی، الگوی پیچیده‌تری از جریان و گردابه‌ها را در اطراف مبدل به وجود آورد. نتایج نشان داد که این تغییرات، در محدوده مکانی و شرایط بررسی‌شده، عمدتاً در ناحیه نزدیک به مبدل متمرکز بودند. وی در پایان خاطرنشان کرد: نتایج این پژوهش نشان داد که بهره‌گیری هم‌زمان از حرکت قائم و دورانی، در شرایط آزمایش‌شده می‌تواند انرژی قابل استحصال را در مقایسه با حالت‌های تک‌حرکتی همین مبدل افزایش دهد. این دستاورد، مبنایی علمی برای توسعه و بهینه‌سازی نسل جدیدی از مبدل‌های انرژی موج فراهم می‌کند. این دستاورد گامی مؤثر در توسعه فناوری‌های انرژی‌های تجدیدپذیر دریایی و حرکت به سوی آینده‌ای پاک‌تر و پایدارتر به شمار می‌رود.

بررسی «سرآمد» از شکل‌گیری سیاست‌های کلی توسعه دریامحور از ایده و تدوین تا ابلاغ؛

جرقه ترسیم نقشه راه اقتصاد دریایی کشور

عدم اجرای برنامه‌های اسناد بالادستی دریامحور در پی «وعده‌های عبدالعلی‌زاده»



گروه گزارش – سیاست‌های کلی توسعه دریامحور را می‌توان یکی از مهم‌ترین اسناد بالادستی کشور در حوزه اقتصاد، آمایش سرزمین و بهره‌برداری از ظرفیت‌های دریایی ایران دانست؛ سیاست‌هایی که با هدف تغییر نگاه به دریا، عبور از توسعه متمرکز در مناطق داخلی و تبدیل سواحل و ظرفیت‌های دریایی به یکی از محورهای اصلی پیشرفت کشور تدوین شدند. مجمع تشخیص مصلحت نظام به‌عنوان نهاد مسئول بررسی و تدوین سیاست‌های کلی نظام، نقشی محوری در شکل‌گیری این سند ایفا کرد؛ نقشی که به تدوین و تصویب سیاست‌ها محدود نماند و با پیش‌بینی سازوکار تهیه برنامه جامع اجرایی و پیگیری تحقق اهداف آن، ابعاد نظارتی نیز پیدا کرد. روند شکل‌گیری این سیاست‌ها، از طرح موضوع و بررسی کارشناسی در کمیسیون‌های تخصصی مجمع تا تصویب در صحن مجمع، ابلاغ از سوی مقام معظم رهبری و پیگیری برنامه اجرایی دولت، نشان‌دهنده تلاش برای تبدیل ظرفیت‌های مغفول دریایی کشور به یک اولویت راهبردی در نظام برنامه‌ریزی و تصمیم‌گیری است.

> یکی از تغییرات مورد اشاره در رویکرد جدید، توجه هم‌زمان به اقتصاد دریا و شکل‌گیری زنجیره‌های ارزش دریایی است. بر این اساس، دولت قرار است زمینه‌های قانونی و مقرراتی مشارکت مردم و بخش خصوصی را فراهم کند و با اتخاذ سیاست‌های حمایتی و تأمین منابع مالی، بستر سرمایه‌گذاری در فعالیت‌های دریامحور را توسعه دهد

شکل‌گیری ایده توسعه دریامحور؛ از مأموریت مجمع تا تدوین پیش‌نویس

طرح موضوع توسعه دریامحور در مجمع تشخیص مصلحت نظام به سال‌های پیش از ابلاغ این سیاست‌ها بازمی‌گردد. بر اساس گزارش منتشرشده درباره روند بررسی این سند، عنوان «سیاست‌های کلی توسعه دریامحور» در پیوست حکم دوره هشتم مجمع تشخیص مصلحت نظام در سال ۱۳۹۶ مورد توجه قرار گرفت و ایده تدوین آن نیز در سال ۱۳۹۸ مطرح شد.

این روند در ادامه، با انجام مطالعات و بررسی‌های کارشناسی درباره ظرفیت‌های دریایی کشور و ضرورت بهره‌گیری از موقعیت ژئوپلیتیکی ایران در شمال و جنوب، وارد مرحله تدوین شد. هدف اصلی، طراحی چارچوبی کلان برای استفاده هماهنگ از ظرفیت‌های دریا، سواحل، جزایر و پس‌کرانه‌ها و ایجاد پیوند میان این ظرفیت‌ها با فعالیت‌های اقتصادی، صنعتی، تجاری و جمعیتی کشور بود.

در دی‌ماه ۱۴۰۱، متن سیاست‌های کلی توسعه دریامحور از سوی مقام معظم رهبری برای دریافت نظر مشورتی به مجمع تشخیص مصلحت نظام ارجاع شد. به این ترتیب، مجمع وارد مرحله بررسی رسمی پیش‌نویس و ارائه نظرات کارشناسی و مشورتی شد.

آغاز بررسی در صحن مجمع؛ اسفند ۱۴۰۱

بررسی پیش‌نویس سیاست‌های کلی توسعه دریامحور در صحن مجمع تشخیص مصلحت نظام، دهم اسفند ۱۴۰۱ آغاز شد. این جلسه به ریاست آیت‌الله صادق آملی لاریجانی و با حضور رئیس قوه قضائیه، رئیس مجلس شورای اسلامی، دبیر و اعضای مجمع برگزار شد.

ورود این سند به صحن مجمع، مرحله‌ای مهم در فرایند تدوین سیاست‌ها به شمار می‌رفت؛ چراکه موضوع توسعه دریامحور از یک ایده و مطالعات مقدماتی فراتر رفت و در قالب یک سند بالادستی در دستور بررسی عالی‌ترین نهاد مشورتی سیاست‌گذاری نظام قرار گرفت.

> ارزیابی سازوکار هماهنگی و نظارت، با توجه به تعدد دستگاه‌های دخیل در توسعه دریامحور، لازم است سازوکار مشخصی برای هماهنگی میان وزارتخانه‌ها، سازمان‌ها و استانداری‌های ساحلی وجود داشته باشد تا از موازی‌کاری و پراکندگی مسئولیت‌ها جلوگیری شود

بررسی و تصویب سیاست‌ها؛ تبدیل ظرفیت‌های دریایی به اولویت راهبردی کشور

در جریان بررسی پیش‌نویس سیاست های دریامحور، موضوع توسعه دریامحور از ابعاد مختلف اقتصادی، زیرساختی، جمعیتی، زیست‌محیطی، امنیتی و مدیریتی مورد توجه قرار گرفت. اهمیت این رویکرد در آن بود که توسعه دریایی صرفاً به افزایش ظرفیت بنادر یا گسترش فعالیت‌های کشتیرانی محدود نمی‌شود، بلکه مستلزم بازنگری در الگوی توسعه سرزمینی و توزیع فعالیت‌های اقتصادی و جمعیتی کشور است.

در این چارچوب، سیاست‌های کلی توسعه دریامحور بر چند محور اساسی متمرکز شد:

- حکمرانی یکپارچه امور دریایی
- توسعه فعالیت‌های اقتصادی و ایجاد قطب‌های دریایی
- تسهیل سرمایه‌گذاری، تدوین طرح جامع توسعه دریامحور
- حفاظت از محیط زیست دریایی
- ارتقای سرمایه انسانی
- توسعه همکاری‌های منطقه‌ای و بین‌المللی.

یکی از محورهای مهم این سند، توجه ویژه به سواحل و جزایر جنوبی کشور، به‌ویژه سواحل مکران، و ضرورت پیوند دادن دریا، کرانه و پس‌کرانه در برنامه‌ریزی‌های توسعه‌ای بود. بر این اساس، توسعه دریامحور باید به افزایش سهم مناطق ساحلی در اقتصاد ملی، ایجاد اشتغال پایدار، گسترش زیرساخت‌های حمل‌ونقل و ترانزیت و تقویت جایگاه ایران در شبکه تجارت منطقه‌ای و بین‌المللی منجر شود. پس از طی مراحل بررسی و جمع‌بندی نظرات، سیاست‌های کلی توسعه دریامحور در فرایند بررسی مجمع نهایی و برای ابلاغ به مقام معظم رهبری ارائه شد.

> ارزیابی سازوکار هماهنگی و نظارت. با توجه به تعدد دستگاه‌های دخیل در توسعه دریامحور، لازم است سازوکار مشخصی برای هماهنگی میان وزارتخانه‌ها، سازمان‌ها و استانداری‌های ساحلی وجود داشته باشد تا از موازی‌کاری و پراکندگی مسئولیت‌ها جلوگیری شود

نقش کمیسیون زیربنایی و تولیدی در بررسی کارشناسی

یکی از مهم‌ترین مراحل این فرایند، بررسی پیش‌نویس در کمیسیون زیربنایی و تولیدی مجمع تشخیص مصلحت نظام بود. این کمیسیون به ریاست حجت‌الاسلام والمسلمین غلامرضا مصباحی‌مقدم، مسئولیت بررسی تخصصی متن ارجاعی را برعهده داشت.

طبق توضیحات محمدباقر ذوالقدر دبیر وقت مجمع تشخیص مصلحت نظام، در جلسه دهم اسفند ۱۴۰۱ صحن مجمع، کمیسیون زیربنایی و تولیدی طی پنج جلسه، متن ارجاعی را که در قالب ۹ بند ارائه شده بود، بررسی کرد و در مرحله کارشناسی آن را در قالب شش بند سیاستی همراه با یک مقدمه تنظیم و تصویب کرد.

در این بررسی‌ها، موضوعاتی همچون سیاست‌گذاری و مدیریت یکپارچه امور دریایی، تعیین سهم و جایگاه مناطق ساحلی در آمایش سرزمین، ایجاد زیرساخت‌های مورد نیاز، حمایت از سرمایه‌گذاران و مردم بومی مناطق دریایی و گسترش همکاری‌های بین‌المللی مورد توجه قرار گرفت. در جلسات کمیسیون، علاوه بر بررسی محتوای پیش‌نویس، تلاش شد میان ظرفیت‌های اقتصادی و الزامات امنیتی و زیست‌محیطی مناطق دریایی نیز تناسب برقرار شود؛ چراکه توسعه فعالیت‌های اقتصادی در سواحل بدون تعیین تکلیف مسئولیت دستگاه‌ها، رفع تداخلات مدیریتی و توجه به ملاحظات دفاعی و زیست‌محیطی امکان‌پذیر نخواهد بود.

به این ترتیب، کمیسیون تخصصی مجمع با انجام بررسی‌های کارشناسی، زمینه طرح موضوع در صحن و اتخاذ تصمیم درباره جهت‌گیری‌های کلان توسعه دریامحور را فراهم کرد.

بررسی بندهای سیاست های کلی دریامحور در صحن؛ از مدیریت یکپارچه تا اقتصاد دریامحور

پس از بررسی‌های کمیسیون تخصصی، موضوع در جلسات صحن مجمع تشخیص مصلحت نظام مطرح شد و اعضا درباره ابعاد مختلف پیش‌نویس به بحث و تبادل نظر پرداختند.

در این مرحله، علاوه بر اعضای مجمع تشخیص مصلحت، مسئولان و کارشناسان دستگاه‌های مرتبط نیز برای ارائه دیدگاه‌ها و تشریح ظرفیت‌ها و مسائل حوزه دریایی در جلسات حضور یافتند. از جمله این افراد می‌توان به حسین دهقان، نماینده ویژه رئیس‌جمهور و دبیر شورای توسعه مکران وقت و رئیس فعلی بنیاد مستضعفان، علی‌اکبر صفایی، رئیس سازمان بنادر و دریانوردی، امیر دریادار شهرام ایرانی، فرمانده نیروی دریایی ارتش و جانشین فرمانده نیروی دریایی سپاه اشاره کرد.

حضور مسئولان اجرایی و نظامی در این جلسات، امکان بررسی موضوع از منظرهای مختلف را فراهم کرد و نشان داد که تحقق توسعه دریامحور نیازمند هماهنگی میان مجموعه‌ای از دستگاه‌های اقتصادی، زیرساختی، دفاعی و مدیریتی است.

در جریان بررسی‌ها، اعضای مجمع تشخیص مصلحت بر ضرورت تبدیل دریا به یکی از پیشران‌های اصلی توسعه کشور تأکید کردند. در این نگاه، برخورداری ایران از سواحل گسترده در شمال و جنوب، جزایر متعدد و دسترسی به آب‌های آزاد، ظرفیتی راهبردی است که باید در سیاست‌گذاری‌های کلان کشور جایگاه متناسبی پیدا کند. بر همین اساس، سیاست‌های مورد بررسی بر چند جهت‌گیری اساسی استوار شد:

* ایجاد نظام یکپارچه سیاست‌گذاری، مدیریت و تقسیم کار ملی در امور دریایی؛
* توسعه فعالیت‌های اقتصادی در سواحل، جزایر و پس‌کرانه‌ها و ایجاد قطب‌های توسعه دریایی؛
* تسهیل سرمایه‌گذاری داخلی و خارجی و فراهم کردن زیرساخت‌های نرم‌افزاری و سخت‌افزاری؛
* تدوین طرح جامع توسعه دریامحور با توجه به آمایش سرزمین و ظرفیت‌های مناطق ساحلی؛
* بهره‌برداری پایدار از منابع و ذخایر زیست‌بوم دریایی و حفاظت از محیط زیست؛
* ارتقای سرمایه انسانی، علمی و فناورانه در حوزه دریا؛
* گسترش همکاری‌های اقتصادی و تجاری با کشورهای منطقه و جهان؛
* افزایش سهم ایران در حمل‌ونقل دریایی و ترانزیت؛
* حمایت از سرمایه‌گذاران بومی، فعالان اقتصادی و بنگاه‌های کوچک و متوسط مناطق ساحلی.

این جهت‌گیری‌ها در نهایت در قالب ۹ بند سیاست کلی در متن ابلاغی منعکس شد.

«۱۶ آبان ۱۴۰۲» ابلاغ سیاست‌های کلی

پس از طی مراحل بررسی و دریافت نظر مشورتی مجمع تشخیص مصلحت نظام، سیاست‌های کلی توسعه دریامحور در تاریخ ۱۶ آبان ۱۴۰۲ از سوی حضرت آیت‌الله خامنه‌ای رهبر معظم انقلاب اسلامی و در اجرای بند یک اصل ۱۱۰ قانون اساسی به رؤسای قوای سه‌گانه و رئیس مجمع تشخیص مصلحت نظام ابلاغ شد. این تاریخ، نقطه پایان فرایند تدوین و بررسی سیاست‌ها و آغاز مرحله مسئولیت‌پذیری دستگاه‌های اجرایی برای تحقق آن‌ها بود. در متن ابلاغیه، بر بهره‌گیری حداکثری از ظرفیت‌های دریا، به‌ویژه دریاهای آزاد و اقیانوس‌ها، به‌عنوان زمینه‌ای برای رشد علم و فناوری، افزایش کار و ثروت، تأمین نیازهای حیاتی و تولید اقتدار تأکید شده است.

همچنین در این ابلاغیه، قوه مجریه موظف شد با همکاری مجلس شورای اسلامی و قوه قضائیه و با بسیج دستگاه‌های مسئول، برنامه جامع تحقق سیاست‌های کلی را شامل لوایح، مقررات و اقدامات اجرایی مورد نیاز، حداکثر ظرف شش ماه ارائه کند.

این الزام، یکی از ویژگی‌های مهم سیاست‌های کلی توسعه دریامحور بود؛ زیرا در کنار تعیین جهت‌گیری‌های کلان، دولت را مکلف می‌کرد برای تحقق آن‌ها برنامه‌ای اجرایی و مشخص ارائه دهد. به این ترتیب، سیاست‌ها قرار نبود صرفاً به‌عنوان یک سند بالادستی باقی بمانند، بلکه باید به مجموعه‌ای از اقدامات، مسئولیت‌ها و تکالیف قابل پیگیری تبدیل می‌شدند.

نخستین برنامه اجرایی دولت؛ تصویب در اردیبهشت ۱۴۰۳

در اجرای تکلیف مندرج در ابلاغیه، دولت سیزدهم برنامه جامع تحقق سیاست‌های کلی توسعه دریامحور را تدوین کرد و هیئت وزیران در جلسه ۱۲ اردیبهشت ۱۴۰۳ آن را به تصویب رساند.

این برنامه در واقع نخستین تلاش رسمی برای تبدیل سیاست‌های کلی به مجموعه‌ای از تکالیف اجرایی دستگاه‌های دولتی بود. در آن، برای تحقق محورهای مختلف سیاست‌ها، وظایف دستگاه‌های متولی و همکار تعیین شد و موضوعاتی همچون توسعه زیرساخت‌های بندری، تقویت حمل‌ونقل ترکیبی، ایجاد قطب‌های صنعتی و اقتصادی دریایی، انتقال صنایع آب‌بر به مناطق ساحلی جنوب، تأمین آب و برق سواحل، توسعه گردشگری دریایی، حمایت از کسب‌وکارهای بومی و حفاظت از محیط زیست دریایی مورد توجه قرار گرفت.

یکی از نکات مهم برنامه، پیش‌بینی سازوکار هماهنگی و نظارت بر اقدامات دستگاه‌ها بود. بر اساس ماده ۴۴ این برنامه، کار گروهی به ریاست معاون اول رئیس‌جمهور و با عضویت وزیران و رؤسای دستگاه‌های ذی‌ربط برای هماهنگی و نظارت بر اجرای اقدامات تشکیل می‌شد. به این ترتیب، برنامه مصوب دولت سیزدهم تلاش داشت برای هر یک از محورهای سیاست‌های کلی، مسئولیت‌های اجرایی مشخصی تعریف کند و از طریق تقسیم کار میان دستگاه‌ها، زمینه پیگیری تحقق اهداف را فراهم آورد.

تغییر دولت و بازنگری در برنامه اجرایی

با پایان فعالیت دولت سیزدهم و آغاز به کار دولت جدید، روند اجرای برنامه جامع وارد مرحله تازه‌ای شد. مطابق توضیحات ارائه‌شده در گزارش کارشناسی مورد استناد این گزارش، دولت جدید خواستار بازنگری در برنامه مصوب دولت قبل شد و اعلام کرد که قصد دارد برنامه‌ای متناسب با رویکرد و اولویت‌های اجرایی خود ارائه کند.

در این مقطع، مجمع تشخیص مصلحت نظام نیز موضوع را از مسیر پیگیری اجرای سیاست‌های کلی دنبال کرد. بر اساس روایت مطرح‌شده در این گزارش، در دیدار رئیس‌جمهور با اعضای مجمع، درخواست دولت برای ارائه فرصت بیشتر به‌منظور تدوین برنامه جدید مطرح شد و ابتدا مهلت یک‌ماهه و سپس فرصت سه‌ماهه برای این منظور در نظر گرفته شد. با وجود این فرصت‌ها، ارائه برنامه جدید با تأخیر مواجه شد و پیگیری‌ها از سوی مجمع ادامه یافت.

در جلسه صحن مجمع در آبان ۱۴۰۴، هم‌زمان با دومین سالگرد ابلاغ سیاست‌های کلی توسعه دریامحور، موضوع تأخیر دولت در ارائه برنامه جدید بار دیگر مورد توجه قرار گرفت. در این جلسه، رئیس مجمع با تأکید بر ضرورت اجرای سیاست‌های ابلاغی، نسبت به گذشت زمان و تعیین تکلیف نشدن برنامه اجرایی ابراز نگرانی کرد.

در همان جلسه، نماینده دولت، عبدالعلی‌زاده، وعده داد برنامه جامع در فاصله دو هفته تا حداکثر یک ماه ارائه شود. با این حال، مطابق اطلاعات ارائه‌شده در گزارش کارشناسی، این وعده نیز در موعد مقرر به نتیجه نرسید و پیگیری‌های مجمع برای دریافت برنامه ادامه پیدا کرد. این مرحله از روند نشان می‌دهد که یکی از چالش‌های اصلی اجرای سیاست‌های کلی، فاصله میان تصویب اسناد بالادستی و تبدیل آن‌ها به برنامه‌های اجرایی مورد توافق و مورد پذیرش دستگاه‌های مسئول است.

تدوین و ابلاغ برنامه جایگزین؛ شهریور ۱۴۰۵

سرانجام پس از پیگیری‌های مستمر و تأخیر در ارائه برنامه جدید، برنامه جامع تحقق سیاست‌های کلی توسعه دریامحور در دولت چهاردهم بازنگری و در نهم شهریور ۱۴۰۵ با امضای محمدرضا عارف، معاون اول رئیس‌جمهور، ابلاغ شد.

بر اساس اطلاعات مطرح‌شده در گزارش کارشناسی، این برنامه با هدف جایگزینی برنامه قبلی و متناسب‌سازی آن با رویکردهای جدید دولت تهیه شده است. همچنین در اول مهر ۱۴۰۵، عبدالعلی‌زاده، نماینده رئیس‌جمهور در هماهنگی اجرای سیاست‌های کلی توسعه دریامحور، از تصویب برنامه جدید و جایگزین در دولت خبر داد.

یکی از تغییرات مورد اشاره در رویکرد جدید، توجه هم‌زمان به اقتصاد دریا و شکل‌گیری زنجیره‌های ارزش دریایی است. بر این اساس، دولت قرار است زمینه‌های قانونی و مقرراتی مشارکت مردم و بخش خصوصی را فراهم کند و با اتخاذ سیاست‌های حمایتی و تأمین منابع مالی، بستر سرمایه‌گذاری در فعالیت‌های دریامحور را توسعه دهد.

سوم؛ ارزیابی سازوکار هماهنگی و نظارت. با توجه به تعدد دستگاه‌های دخیل در توسعه دریامحور، لازم است سازوکار مشخصی برای هماهنگی میان وزارتخانه‌ها، سازمان‌ها و استانداری‌های ساحلی وجود داشته باشد تا از موازی‌کاری و پراکندگی مسئولیت‌ها جلوگیری شود.

چهارم؛ بررسی میزان انطباق برنامه با اهداف سیاست‌های کلی. برنامه اجرایی باید به‌گونه‌ای تدوین شده باشد که تمامی محورهای سیاست‌های ابلاغی را پوشش دهد و در جریان اجرا، اهداف اصلی سند بالادستی دستخوش تغییر یا تقلیل نشود.

همچنین مطابق توضیحات ارائه‌شده در گزارش کارشناسی، لازم است وضعیت ابلاغ رسمی برنامه جدید به مراجع و مجموعه‌های مسئول پیگیری و نظارت در مجمع نیز روشن شود. چراکه دسترسی رسمی و به‌موقع به برنامه و پیوست‌های اجرایی آن، از مقدمات ضروری برای بررسی کارشناسی و نظارت مؤثر بر عملکرد دستگاه‌هاست.

مجمع تشخیص؛ از تدوین سیاست تا پیگیری تحقق آن

بررسی روند شکل‌گیری سیاست‌های کلی توسعه دریامحور نشان می‌دهد نقش مجمع تشخیص مصلحت نظام در این موضوع را باید در دو مرحله مکمل بررسی کرد. در مرحله نخست، مجمع با بررسی کارشناسی پیش‌نویس در کمیسیون زیربنایی و تولیدی و طرح موضوع در صحن، در فرایند شکل‌گیری و نهایی شدن سیاست‌ها نقش‌آفرینی کرد و پس از ارائه نظر مشورتی، زمینه ابلاغ این سند بالادستی فراهم شد.

در مرحله دوم، با ابلاغ سیاست‌ها، مسئولیت مجمع به پیگیری و ارزیابی میزان تحقق اهداف آن‌ها نیز گسترش یافت. به بیان دیگر، اهمیت سیاست‌های کلی صرفاً در تدوین و ابلاغ آن‌ها نیست، بلکه میزان اثرگذاری آن‌ها در برنامه‌ریزی دولت، تصمیمات دستگاه‌های اجرایی و تغییر جهت‌گیری‌های توسعه‌ای کشور نیز باید مورد ارزیابی قرار گیرد.

اکنون با گذشت سه سال از ابلاغ سیاست‌های کلی توسعه دریامحور، موضوع اصلی آن است که آیا این سند توانسته است به تغییر واقعی در الگوی توسعه کشور، افزایش سهم اقتصاد دریا، تقویت زیرساخت‌های ساحلی و توزیع متوازن‌تر فعالیت‌های اقتصادی و جمعیتی منجر شود یا همچنان میان اهداف تعیین‌شده و اقدامات اجرایی فاصله وجود دارد. پیگیری برنامه جامع جدید، ارزیابی میزان تحقق اهداف کمی و بررسی عملکرد دستگاه‌های مسئول، بخشی از اقداماتی است که مجمع تشخیص مصلحت نظام می‌تواند در چارچوب وظایف نظارتی خود دنبال کند.

در واقع، آزمون اصلی سیاست‌های کلی توسعه دریامحور از زمان ابلاغ آغاز شده است؛ آزمونی که موفقیت آن نه با تعداد اسناد و مصوبات، بلکه با میزان تغییر در جایگاه دریا در اقتصاد ملی، رونق مناطق ساحلی، ایجاد اشتغال پایدار و بهره‌گیری مؤثر از موقعیت ژئوپلیتیکی ایران سنجیده خواهد شد.